

Kluizenares Elisabeth over oefenen in godsvertrouwen

“Het echte offer is de dankbare
aanvaarding dat jou slechts
één stapje voorwaarts is gegund”

interview: Dirk Hanssens osb

De Kluis van Moria is stilaan bekend in Vlaamse kerkelijke middens. Zuster Elisabeth Heyman (38) woont, bidt en werkt er sinds enkele jaren, moederziel alleen in het sobere optrekje op het domein van de Broeders van Liefde in Vorselaar. De naam van haar eremietenhoevetje verwijst naar de Tempelberg, waar de aartsvader Abraham door God gevraagd werd zijn zoon Isaak te offeren. Ziet kluizenares Elisabeth, die onlangs haar eeuwige geloften aflegde in de handen van de Antwerpse bisschop Johan Bonny, haar godgewijde leven ook als één groot offer? De Kovel vroeg het haar op een druilerige wintermiddag terwijl de melkschapen van de Moria zich behaaglijk, in de beschutting van hun stal en op een vloer van stro, in onschuld aan het wentelen waren.

Zuster Elisabeth zit in het voorvertrekje van haar kluis, op een harde stoel die pal onder een wandprent van de lijdende Christus staat. Ze praat bedachtzaam, maar haar stembuigingen verraden een zekere resoluutheid die contrasteert met haar frêle gestalte. “Wat het bijbelse verhaal van het offer van Moria mij leert, is dat je nooit moet denken je schaapjes eens en voorgoed op het droge te hebben”, zegt ze wanneer Abrahams beproeving als eerste en meest vanzelfsprekende gespreksonderwerp aan bod komt. “Vergeet niet dat het verhaal eindigt met de naamgeving van de plek waarop de aartsvader bereid gevonden werd zijn enige zoon op de offersteen de dood in te jagen. Die naam luidt in vertaling: *God zal erin voorzien*. Offeren is zinloos als je niet gelooft in de goddelijke voorzienigheid.”

DE KOVEL: Maar Abraham zag toch de kans niet zijn zoon de keel over te snijden? De engel van JHWH hield zijn arm tegen en wees naar een ram die als offerdier kon dienen.

“Dat bewijst alleen maar dat God minder belang hecht aan de materiële daad en veeleer kijkt naar de gezindheid of de intentie. Om die gezindheid te toetsen en te versterken neemt God het initiatief om een offer te vragen. Daaruit

Zuster Elisabeth (Greet) Heyman in de Kluis van Moria (Vorselaar). © foto: Elke van Aken.



spreekt zijn grenzeloze vertrouwen in de mens. Het wederwoord van de mens is in het beste geval dus ook een blijk van godsvertrouwen en overgave. Heel de geschiedenis van Abraham is er trouwens een van een gestadige groei van het vertrouwen in Gods belofte. Met vallen en opstaan, weliswaar. Want ook Abraham kende tijden van worsteling en strijd. De argwanende reflex die besloten ligt in het gezegde ‘eerst zien en dan geloven’ was hem beslist niet vreemd. Dat worstelen met onzekerheid sprak hij uit in zijn gebed – een gebed dat telkens weer rust bracht, zodat hij toch verder kon, met niets dan een goddelijke belofte en geen definitief uitzicht.”

Even blijft zuster Elisabeth door het raam turen. Als ze het uitzicht, dat allesbehalve een vergezicht is (het domein waar ze woont blijkt toch een bebouwde kom te zijn), diep in zich heeft opgenomen, verschijnt een schalks glimlachje op haar gelaat. “Je zou kunnen zeggen dat de engel, die tussensprong op de Moria, voor een soort filevorming zorgde, vertraging van de opdringerige gedachten aan de oren van het hart van een man die ontredderd moet zijn geweest. Abraham hoefde de weg helemaal niet in één ruk af te leggen. Eén stap vooruit was al lang genoeg. Het offer dat God van hem verlangde, had hij immers al gebracht in zijn gebed, in het geduld waarmee hij de knaap, tegen beter weten in, geruststelde terwijl hij de meegebrachte takken schikte voor het offervuur. Ten slotte – waarschijnlijk nadat de ram goed en wel geslacht was – stelde hij de mooiste offerande: het dankgebed tot de Heer die in alles voorziet. Danken veronderstelt de aanvaarding van een weg die zich maar heel moeizaam laat bewandelen en toch altijd voor verrassende momenten zorgt.”

DE KOVEL: Het lijkt wel of u het over een akte van barmhartigheid vanwege God hebt.

“Misschien is dat ook zo. Of nee, het is wel degelijk een trekje van zijn lankmoedigheid! Als Hij ons maar één stapje voorwaarts gunt, dan legt hij ons hiermee een oefening in vertrouwen op. Tegelijk bespaart Hij ons daardoor de

kruisen van de toekomst. Als we alles zouden weten wat er nog komt, dan zouden we allicht liever rechtsomkeer maken en dus nooit de vervulling van de belofte ervaren. Liever het offer dat erin bestaat te danken voor het *nu*-moment dan het offer dat je zelf gekozen hebt maar eigenlijk nog niet kunt volbrengen.”

Zuster Elisabeth zwijgt, denkt na en heft dan haar hand op als ze merkt dat ik op het punt sta een volgende vraag te stellen. “Ik zeg natuurlijk niet dat die oefening in vertrouwen geen kruisjes oplevert. Soms zelfs kruisen die zwaar zijn om dragen. Maar toch is niets te zwaar voor wie beseft dat Jezus vrijwillig de kruisdood onderging als zoenoffer voor alles waarin wij tekortschieten in offergezindheid. Niets oogt nog gruwelijk als je weet dat je de Meester kunt navolgen op zijn weg van liefde door een onverkieslijk offer te verenigen met dat van Hem.” En dan gaat de kluiszenares plots haastig door een klein stapeltje papieren bladeren. “Hier heb je het,” zegt ze vervolgens en ze wijst naar een stukje tekst waarboven de titel DE BOODSCHAP VAN ELISABETH VAN DE DRIE-EENHEID prijkt. “Elisabeth van Dijon leert ons de beproevingen van welke aard ook te aanvaarden als een uitnodiging van Hem die ons wil vormen tot grotere ontvankelijkheid voor zijn liefde, en ze aldus biddend te beleven als een deelname aan Christus’ verlossende kruis.” Ze kijkt op en lacht: “Als het niet zo christocentrisch was, dan zou je denken dat die zin over Abraham handelt.”

DE KOVEL: **Elisabeth van de Karmel van Dijon is uw patroonheilige?**

“Toch niet. Ik werd genoemd naar de moeder van Johannes de Doper. Maar toen ik dieper ging nadenken over die naam, die letterlijk HUIS VAN GOD betekent, besepte ik ineens ook dat Elisabeth van Dijon zichzelf een programma oplegde dat doet denken aan de meest bekende quote van de Voorloper: ‘Hij moet groter worden, en ik kleiner.’ De karmelietes schreef immers: ‘Ik moet plaatsmaken voor Hem. Mijn zelfzuchtige ik moet tot rust en vrede gebracht, het dient uitgepuurd te worden.’ En soms gebruikte ze daar de harde en mischien zelfs onjuiste uitdrukking ‘zelfvernietiging’ voor.”

“We zouden het nu natuurlijk anders zeggen, met de termen ‘zelfvergetelheid’ of ‘zelfgave’ bijvoorbeeld, maar dan miskennen we toch dat Elisabeth met haar gewaagde uitdrukking de radicaliteit wilde benadrukken van de innerlijke leegte die ze zocht – een leegte die door Gods liefde wordt gevuld in de ontmoeting met de Drie-eenheid. Alleen in die franjeloze radicaliteit kun je de begrippen ‘offer’ en ‘liefde’ in één adem noemen. Elisabeth van de Drie-eenheid getuigt in alles wat ze schrijft een hart te hebben dat brandt voor God en de vurige wens te koesteren ‘*victima caritatis* – slachtoffer van liefde’ te worden. In haar brieven leert ze ons God ontmoeten in liefdevolle aandacht, door zichzelf te verlaten en zich over te geven aan heel eenvoudige bewegingen van het hart.”



Caravaggio, *Abraham en het offer van Isaak*, olie op doek, ca. 1600. Johnson Collectie, Princeton, New Jersey.

DE KOVEL: **Sterven aan jezelf – als dat in een geïsoleerde kluis gebeurt, hoe kan dat voor mensen in de wereld een uitnodiging zijn om offers te brengen die God van hen verlangt?**

“Het enige wat de kluisenaar of kluisenares te doen staat, is er te *zijn* als vrije en gelukkige mens. Die betrachtiging staat haaks op een wereld die in alles wat ze de mensen voorhoudt dikwijls alleen maar de onbegrijpelijke hang naar slavernij voedt en versterkt. Hoevelen lopen er niet hopeloos vast in zichzelf omdat ze niet geleerd hebben hun eigen persoontje af te leggen, zichzelf los te laten? Ze zijn slaaf van hun bezit, van hun bezigheid.”

Als zuster Elisabeth uit mijn mimiek afleidt dat haar woorden perfect herkenbaar zijn voor een monnik die de discrepantie tussen de wereld en het klooster kent, maar eigenlijk geen antwoord bieden op de vraag naar de manier waarop een in afzondering levende jonge vrouw een profetisch teken voor die wereld kan worden, herpakt ze zich. “Ja, natuurlijk gaat mijn kluis op slot,” bekennt ze, “maar dat betekent niet dat alle openheid op de wereld zomaar verdwenen is.”

“Toen ik op 8 december in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal van Antwerpen mijn eeuwige geloften mocht afleggen, zei de bisschop mij: ‘Zo gesloten als je kluis is, zo open moet je gebed zijn. Neem daarin Maria tot voorbeeld.



Handenarbeid in het kaarsenatelier van de Kluis van Moria.

© foto: Kluis van Moria.

Onder haar mantel is plaats voor iedereen.’ Ik moest daarbij onmiddellijk denken aan het gevleugelde woord van Evagrius van Pontus, de compiler van de spreuken van de oudvaders in Egypte: ‘Van alles en iedereen gescheiden, met iedereen en alles intens verbonden.’ Wordt de beslotenheid op een gezonde en biddende manier beleefd, dan verdiept zich de verbondenheid met de wereld. Elisabeth van Dijon is daar ook een goed voorbeeld van. Wie denkt dat ze zich in haar innerlijke wereld opsloot en in haar gebed wegvluchtte uit de dagelijkse realiteit, hoeft slechts haar briefwisseling door te nemen om overtuigd te zijn van het tegendeel. Lief en leed van haar correspondenten gingen haar juist zo ter harte omdat zij langs de weg van de inkeer innerlijk vrij geworden was voor de gave van zichzelf, de zelfgave aan God en medemens.”

Ze zucht even en gaat dan op een bijna verontschuldigde toon verder. “Weet je, alles draait rond ‘loslaten’, zowel in het gebed als in het contact met mensen. Het zuivere gebed ligt voorbij alles wat wij denken te moeten doen om goed te kunnen bidden. Bidden is loslaten van alle voorstellingen, gedachten en woorden. Gebed is *hesychia* – dat is het Griekse begrip dat zowel rust, stilstand als afzondering betekent. Maar dat geldt ook voor het interrelationeel verkeer in de wereld. Goed contact veronderstelt oefening in zelfvergetelheid en discipline in het bewaren van de goede balans.”

DE KOVEL: **Dat laatste hebt u allicht ook niet op één dag geleerd?**

“Dat spreekt vanzelf. Het binnenhuis van de kluis leert je alles, zoals een woestijnvader zegt, maar dat betekent niet dat je meteen ook alles goed doet. Zo dacht ik in het begin van mijn eremietenbestaan dat ik zoals de oudvaders de drukke vrijdagmarkten niet hoefde te schuwen om er mijn zelfgemaakte kaarsen en producten van handgeschept papier te verkopen. Maar ik merkte gaandeweg dat mijn spulletjes niet passen tussen de prei voor de dagsoep en de schoonmaakproducten van de flamboyante marskramer. Nu weet ik dat het veel beter is om af en toe eens een getuigenis te geven in een parochie waar mensen iets willen vernemen over mijn motivatie en over de bezieling om voor God alleen te leven. Ze komen achteraf vanzelf naar mijn offerkaarsen en handwerk kijken. Toch moet ik die ‘uitjes’ beperken om de balans van mijn leven niet te verstoren. Net zoals ik de vrijheid van mijn gebedsritme moet vrijwaren voor willekeur door de scharniermomenten van die vrije en spontane gebedsstroom niet te veronachtzamen.”

DE KOVEL: **U haalt de bekende vaderspreuk van de Egyptische woestijnkluizenaars aan: ‘Blijf in je cel en je cel zal je alles leren.’ Misschien is dat toch niet de ideale spreuk voor moderne, overbelaste mensen die een ‘spiegel’ zoeken van Gods liefde en mededogen?**

“Voor pragmatisch ingestelde mensen die toch ook wat willen werken aan zichzelf, heb ik een andere mooie spreuk. Spreuk 151 verradt de bijzondere tactiek van spirituele leiders die de kwaliteit van de daad behoeden en toch geen afbreuk willen doen aan de mildheid en het geduld van een God die tevreden is met het offer van ‘één stapje voorwaarts’. Die spreuk vertelt over een broeder die door de slaap van de moedeloosheid overmand werd bij het zien van een groot stuk land vol onkruid. Nooit zou hij die klus kunnen klaren, dacht hij. Een wijze abba spoorde hem echter aan om er dan toch minstens voor te zorgen dat zijn slaapplek in open lucht zo comfortabel mogelijk werd ingericht door de plek eerst te wieden en schoon te maken. Doordat die broeder telkens op een andere plek de roes der moedelozen ging uitslapen – ongedurigheid is nu eenmaal het kenmerk van de lusteloze! – was het gebied op de kortste keren vrij van alle onkruid. Evagrius van Pontus bedacht er een stelregel bij: de demon laat zich om de tuin leiden door diegene die hem schijnbaar involgt maar tezelfdertijd zijn eigen lichaam gehoorzaamt.”

* * *

Een vluchtige blik op mijn polshorloge leert me dat ik pardoes in de avondspits beland als ik onmiddellijk na het gesprek met zuster Elisabeth huiswaarts keer. Een beetje tijd winnen, denk ik. En ik stel dan maar de vraag of ik de melkschapen in de stal nog even mag bezoeken. Kordaat zegt zuster Elisabeth: “Nee, dat kan niet, ze kunnen in deze periode van het jaar geen stress verdragen. En ik wil niet dat de lammetjes te vroeg komen.” Meteen besef ik dat ik door een kluizenares de file word ingejaagd en dat ik met stapvoets rijgedrag mijn spirituele voordeel zal moeten doen. Het kleine offer van de dankbare aanvaarding van het lot van een monnik die toevallig ook een kluis op vier wielen heeft?

Elisabeth Heyman woont en werkt in de Kluis van Moria in Vorselaar. Ze studeerde godsdienstwetenschappen aan de KU Leuven en voorziet thans in haar levensonderhoud door de verkoop van artisanale producten (kaarsen voor huis- en liturgisch gebruik, handgeschept briefpapier en boekwikkels, geschenkdoozjes, religieuze attenties. . .). Haar handenarbeid en gebed zijn in elkaar verstrengeld tot vindplaats van ontmoeting met God en zijn schepping. Meer info: www.kluisvanmoria.be.